

◆ ST. OLAV ◆

Nr. 33—34

Oslo, 18. august 1945

57. årg.

«St. Olav utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Oppsigelser må være eksp. i hende seinst 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 47156. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Fred! — Typen Arild. — Innbydelse til minnesmerke over Lars Eskeland. — Den siste olje. — Pastor v. d. Vlughts død. — Norsk fransiskaner vender hjem fra utlandet. — Sigrid Undset tilbake til Norge. — I kikkerten. — og derute.

FRED — !

Pave Pius XII's tale i Vatikanets kringkaster 9. mai 1945.

Endelig har denne forferdelige krigen tatt slutt etter at den i innpå seks år har holdt Europa fanget under de grusomste og frykteligste lidelser. En innerlig og ydmyk takkebønn løfter seg fra vårt hjerte opp til barmhjertighetens Fader og all trøsts Gud.

Sammen med vår takk sender vi også en brennende bønn til den guddommelige godhet om at krigen må bli fulgt av rettferdighet og at dette også må gjelde de blodige kampene som ennå raser i det fjerne Østen.

Vi kneler ved de graver som rummer de jordiske restene av de utallige ofrene som falt på slagmarken, for grusomme masakrer eller som ofre for sult og nød. Vi husker dem i våre bønner og vi ber for dem til Jesus Kristus, deres frelser og dommer.

Det er som disse falne løfter hendene mot de etterlevende fra denne grufulle kamp, idet de synes å si til dem: «La skaperne av et nytt og bedre Europa reise seg fra våre ben, fra våre graver, fra den jord utover hvilken vi ligger spredt som såkorn. La en ny verden reise seg — en verden som hviler på troens grunn, på respekt for den menneskelige verdighet og på like rett for alle folk og alle stater — de store som de små, de sterke som de svake.»

Denne krig har etterlatt et kaos av moralsk og materiell ødeleggelse, hvis like menneskeheten gjennom hele sin lange historie ikke har sett make til.

Og nå er øyeblikket inne til å gjenoppbygge verden.

Den første grunnsteinen til denne gjenoppbygningsprosess må være hjemsendelse av alle krigsfanger og alle de internerte soldater og sivile som har måttet vente så lang en tid, og Vi lenges etter så fort som mulig å se dem vende tilbake til sine hjem i så stor

utstrekning som forholdene tillater det. Vi lenges etter å se dem vende tilbake til hjem, kone og barn og ta fredens edle gjerning opp.

Dernest sier vi til alle: «La ikke motet svikte og slapp ikke av! Av fullt hjerte må dere kaste dere ut i gjenoppbygningsarbeidet og understøtt dette med en klippefast tro på det guddommelige forsyn! En hver av dere må bli urokkelig fast på sin post, besjelet av en brennende og trofast kjærlighet til nesten.

Denne kjærlighet vil også bidra til i høy grad å lette det arbeid som ligger foran dere: arbeidet med å råde bot på krigens utallige ulykker og virkningene av dem.

Det er en vanskelig, men også hellig forpliktelse som hver og en av dere står overfor, nemlig å råde bot på de øyeblikkelige og ulykkelige følger av krigen: samfunnslivets forfall, nøden og sulten, forrången av de moralske forhold, vantroen og manglen på disiplin. Men tar dere denne forpliktelse opp vil dere også etter hvert skape en bedre framtid for byene og bygdene, hjemegnen og fedrelandet.

Nå da det ikke mer hviler en stadig snikende trussel om død over jord og hav og luft, idet fiendtlighetene er opphørt, kan Guds skapninger, menneskenes liv og det som er blitt tilbake av privat og felles eiendom vigles på ny så menneskene kan frigjøre sine åndelige krefter til fredens gjerninger.

Her i Europa ser vi oss ansikt til ansikt med gigantiske problemer og vansker, som må overvinnnes, om vi i sannhet ønsker å berede veien for den eneste fred som vil kunne vare. En slik sann fred vil ene kunne blomstre og trives i en atmosfære av trygghet og fullstendig troskap når den forbindes med gjensidig tillit, forståelse og god vilje.

GOTTLIEB W. RIEBER-MOHN:

TYPEN ARILD

Refleksjoner på siden av en etterkrigsroman.

Nå kommer etterkrigs litteraturen. Det hendte vi spøkte med dette under okkupasjonstiden. «Bare vent!» sa vi, «når krigen engang er slutt og hver nordmann skal oppfylle sin nasjonale borgerplikt og skrive en bok om det han har opplevd!» Vi er et skrivende folk, ikke noe under at vi rynket engstelig på nesen ved tanken på at femti tusen landsmenn i fengsel og leir, i England, Amerika, Canada, Frankrike, Tyskland og på havene skulle sette seg til rette og ta pennen i hånd.

Nå begrenses da heldigvis flommen, får vi tro, ved at bare det slipper igjennom som ifølge sitt kunstneriske verd fortjener det. Og at dette overveldende stoffet allerede nå, et par måneder etter krigens opphør, blir gjenstand for kunstnerisk bearbeidelse, er igrunnen både noe merkelig og noe ytterst verdifullt. Etter forrige verdenskrig gikk det bortimot et helt ti-år før de kom, de store krigsromanene som fortalte om krigens åndelige herjinger, Remarque, Cobb, Dwinger. Man hadde ikke orket hverken å skrive eller å lese det før, dette en utbrent og kynisk desillusjonert generasjons testamente.

Sigurd Evensmos nye roman «Englandsfarere» er ikke noen slik bok, den virker ureflektert og umiddelbar, nedtegnet med ennå blodig hånd, derfor er den også, riktig bedømt, et uhyre interessant «document humain» og kanskje tilogmed et aldri så lite varsel om noe typisk i etterkrigs-Europas åndelige struktur. Det er neppe noe forhastet om en fastslår at det er en stor og betydelig bok, i og for seg fattig på litterære effekter og mer journalistisk reportasjepreget enn egentlig artistisk, men med en selvopplevelsens intensitet og en fylde av dramatisk virkelighet som kan lede tanken hen på Leonid Andrejev's «De syv henge».

Det som først og framst gir denne boken tyngde er den store sum av selvgranskning og dyp selverkjennelse som enkelte av disse dødsdømte atten mann gjennomløper. Sigurd Evensmo har, så grundig som noen forfatter

Over alt har krigen avfødt uenighet, mistro og hat. Hvis verden derfor ønsker å vinne en ny og god fred må falskhet vike for sannhet og kjærlighet.

Derfor vil vi også i våre daglige bønner anrope kjærlighetens Gud at han vil oppfylle løftet som er gitt ved profeten Ezekiel: «Og jeg vil gi dem et hjerte og innblåse dem en ny ånd.....» (11, 19).

Må Gud verdiges å skape denne nye ånden i menneskene og særlig i hjertene til dem som han har betrodd det ansvar å grunnlegge framtidens fred! Da — og en e da — vil den gjenfødte verden unngå den fryktelige svøpen til en ny krig, og først da vil et sant, varig og universelt brorskap vinne råderum.»

ter måtte ønske det, selv gjennomlevet håpløshetens og dødsangstens psykologi, og hva mere er: han har kunnet iakttatt den og skildre hva han så av den i sine medmennesker. Denne stemning av ukuelig livsvilje og det sammensatte i denne flokken fanger, hvor tildels diametralt motsatte livssyn under trykket av den truende felles katastrofe smelter sammen i en eneste dyp erkjennelse av menneskelig solidaritet og besinnelse på de største og enkleste faktorer i mennesketilværet: liv, kjærlighet, frihet, ånd, er mesterlig fastholdt. Er det en bok som vil bli stående og komme til å bety noe utover vårt tiår? Det er et spørsmål som står og faller med i hvilken grad forfatteren har formådd å treffe noe typisk, noe representativt.

Det kan allikevel ikke nektes, at forfatteren selv, like lite som bokens «jeg» eller hovedperson Harald Silju, synes å ha evnen til helt ut å vurdere dette konglomerat av åndskrefter som han slik samler på et sellegulv på 4×5 meter. Evensmos eget talerør er neppe Harald Silju — en ureflektert og ukomplisert norsk arbeider, et sunt instinktmenneske hvis reaksjoner oftest er de rent menneskelige, naturlige — men hans venn, den unge intellektuelle radikaleren Arild. Han er psykologisk sett bokens mest interessante type og på de få punkter hvor disse dødsdømte menneskenes tankeverden streifer inn på religiøse forestillinger, er det han som angir tonen ut fra et ferdig, oppgjort syn.

Hvis han er typisk, og både boken og livet overbeviser oss i grunnen om at han er det, så er det en type som er vel verd en nærmere analyse, fordi han i all sin negativitet overfor de åndsverdier kristendommen forvalter, kan konfrontere oss, både som enkelte kristne og som borgere av et samfund som erklærer seg for kristent, med undlatelsessynder hvis konsekvenser har vist seg høyst skjebnesvangre. Uten å ville «anmelde» den boken vi her har for oss, vil vi tvert om velge ut noe som i boken er sekundært, for ikke å si uvesentlig, vi vil søke å finne et slags svar på spørsmålet: Hvem og hva har gjort denne Arild og de tusen arilder bak ham til det de er?

De er frafalne — fra en kirke uten apologetikk, en kirke som vel i sine rekker kan telle intellektuelle kristne, men ikke kristne intellektualister. Det fritar dem ikke for deres menneskelige ansvar, men i betraktning av tid og sted, frafallets århundre og et land uten egentlig kristen åndsfront, er der mange formildende momenter. I en vill og opprevet tid har de av hele sitt ufordervede unge hjerte søkt etter et livssyn, en filosofi, et utgangspunkt for sin erobningslystne unge tanke og sin trang til idealer og hensynsløs oppofrende innsats for disse idealene.

De ble budt en bodsbenk. De ble svart i et språk som en burde ha visst at deres ører ikke kunne oppfatte, og uten å vite det eller ville det er en slik kommet til å håne det som i deres uerfarne øyne var det største og mest opphøyede i verden: troskapen mot den menneskelige tanke som de mente kunne omslutte og fatte alt, bare den fikk beholde sin frihet. Slik kom en også til å gjøre noe så selvfølgelig og verdifullt som deres ungdom til noe skjebnesvangert, til et mektig passivum i deres kamp for livsorientering.

Skole og kirke tok hånd om dem fra 5—6 års alderen og lærte dem om Abraham og Isak. Var det i grunnen stort mer de fikk med seg da de slapp ut i det moderne, mekaniserte, avkristnede livet femten år senere? De må tte falle, som fugleunger med for korte vinger. Så små og så ynkelig forsømte er de, at de faller for en Schopenhauer, forføres av en Darwin, voldtas av en Nietzsche. Kull etter kull, årsklasse etter årsklasse. Det er billige seire for verden, alt er lagt vel til rette for fallet. Dette er frafallets teknikk: Først skapes et vacuum, og så kan det første og beste fylle tomrommet.

Harald Silju sier etsteds (men tanken er Arilds): «Som jeg nå skjønner menneskenes drøm om Gud! I tusener av år har de vandret ensomme gjennom slike (mørke, tunge) netter, og skulle de da ikke skape ham, den veldige og gode far som fulgte hvert skritt og hver tanke og som bare lot dem pines for at freden skulle bli saligere og hvilken drømmeløs og evig når han tok dem til seg?»

Det er religionshistorisk sett en forferdelig rotet tanke, og dessuten en hul og forlenget utlevet frase. Der er bare ingen til å stikke hull på den for ham. De gjør ikke slikt på bedehuset. Arild har fått hele sin oppdragelse og almindannelse av foreldre, lærere og prester i en kristen stat som ikke synes å ha såvidt meget kraft i sin vilje til fortsatt å være kristen, at den kunne gi ham det åndelige verktøy til å bygge sitt kristne verdensbilde og få øye på sin rette plass i tilværet. Eller gjøre det klart for ham at han vel har sin frie vilje til å forkaste sin barnetro, men at det også er en kald og bevisst viljesakt og ikke noe uavviselig krav fra hans sunde menneskefornuft som forårsaker det.

Det er et spørsmål om ikke ansvaret ligger hos de samme som må bære ansvaret for den nærmest kulturfiendtlige, åndelige karantene som kristenfronten i Norge har tillatt seg å gli inn i. Det er ikke gjort med introduksjon av den Barth'ske teologi eller Söderblomsk ekumenisme å åpne vinduene ut mot verden, og følgen er at åndsbyrningene mellom kristent og ikke-kristent livssyn her hjemme fremdeles synes å befinne seg i sitt mest primitive stadium. De lutherske kristnes tradisjonelle mistenksomhet overfor intellektet og kulturen har jo dype konfesjonelle og åndshistoriske årsaker som det ville ligge utenfor den allerede meget rommelige ramme å komme inn på. Men en skal være oppmerksom på at kristendomsfornektingen står her hjemme tilsvarende tilbake i — skal vi si raffinement —, det var ikke i dagens Frankrike eller England at intellektuelle radikaler kunne feie de kristne tilside så lett — og avleggs! — som Arild og arildene gjør det ved sitt skul-

Innbydelse til minnesmerke over LARS ESKELAND

Like etter freden gikk det gjennom landets presse en innbydelse til bidrag til monument over Lars Eskeland.

Foranledningen er at Voss Folkehøgskule i høst feirer sitt femti års jubileum — og intet vil være naturligere enn å reise et monument over skolens skaper.

Monumentet skal reises på skolens grunn.

Vi katolikker har også så meget å takke ham for, det vil derfor være naturlig også for oss å skjenke vårt store eller lille bidrag alt etter dybden i portemonéén.

St. Olavs ekspedisjon samt undertegnede tar imot bidrag som vi håper vil strømme inn raskt og rikelig.

Voss, 22/7—45.

ARTHUR BAGGE
Telegrauffullm., Voss

*

Liste er utlagt.

Red.

dertrekk over «de fattige i ånden» i dette vidunderlige uttrykks mest platte betydning. Det gir kristne lesere en beklemmende følelse av at vårt samfund aldri har gitt Arild sjangsen til å se kristendommen inn i øynene.

Arild har sannsynligvis gjort seg ferdig med kristendommen i pubertetsalderen uten noensinne å ha møtt den. Derfor var det også fort gjort, litt vulgærdarwinisme her og litt undergangshumanisme der, så var det over. Lykkelig uvitende om en ny kristen filosofi i Frankrike, en ny spiritualistisk fysikk i England, og en ny metafysisk innstilt psykologi i Tyskland studerte han Marx og Lenin og bygget opp sitt nye religions-surrogat med i hovedtrekkene hele det samme apparat av dogmer, autoritetstro og endog mystikk som gjorde religionen til noe utlevet i hans øyne. Han kjente ikke Berdjajevs kristne filosofi, Lindvorskys kristne psykologi, Goyau's kristne historieskrivning, Leo XIII.s sosiale teori, alle disse ytre manifestasjoner av det faktum at den kristne tanke ikke kan påtvinges et vitenskapelig nederlag som den gudløse verden intenst ønsker og arbeider for. Det interesserer hverken presse, radio eller forlag i vårt land å fortelle det. Det interesserer ikke engang det norske kristenfolk. Hvordan skulle så Arild kunne vite det?

Kristne med en smule menneskelig ansvarsfølelse vil måtte spørre seg selv hva en kunne ha gjort for arildene, og for en katolikk ligger det enda nærmere å spørre hva Moderkirken gjør med sine arilder, og det under forhold som er noe gunstigere enn våre små.

Vi vil da forbigå den innsats katolsk skolevesen gjør når det gjelder å utruste sine elever til å møte en gudløs verdens trykk med virkelig fullverdig åndelige våpen, og peke på at der også i de katolske land med deres ytterst radikale sosialistiske partier finnes mennesker som står opp i rettfærdig harme over urettferdig undertrykkelse og kynisk utbytning og retter sin bitterhet mot feil mål. Som Arild:

«— Tror du at storindustrien og handelsstanden vil bre armene ut når freden er der og si til arbeiderne — ja hva var det han sa: Kom til meg alle I som lider og bærer tunge byrder. Jeg vil gi Eder hvile. Nei far, det er et annet bibelsted som vil lyse fra veggen: Salige er de fattige i ånden, ti de skal se Gud, — iallfall!»

Men de er ikke så henvist til det, så hjelpeløst nødt til det, som Arild igrunnen ifølge hele sin snevre utvikling er det. Uten akkurat å gjøre Arild til en mislykket katolikk er det ganske interessant å tenke seg som et eksperiment hvordan han ville reagere på de mektige italienske katolske fagforeninger som kan peke på det kuriøse at biskoper — og italienske biskoper er alt annet enn proletariske! — under henvishing til pavelige sosiale skriv har oppfordret dem til streik for å gjennomtvinge en bedring av deres kår overfor kapitalistiske utbyttere. Eller hva han ville tenke, stillet overfor belgiske og franske jocister, massebevegelser på hundretusener av unge og politisk våkne katolske arbeidere, i høy grad vitende om sine kulturelle og sosiale krav og oppgaver. Han ville vel om ikke annet registrere en for norske sosialister helt ny erfaring: At effektiv arbeiderreisning ikke nødvendigvis må forutsettes bygget på et materialistisk livssyn, men at tvertom et spiritualistisk livssyn, et livssyn motsatt det kapitalistiske utbyttings eget, forhøyer virkningen av aksjonen mot en urettferdig samfundsordning.

Og så kjenner vi jo så utmerket godt Arilds bror, han som det ikke står noe om i boken. Som Arild selv, utgikk han fra denne spesielle gruppe unge nordboer som Peter Schindler litt ironisk kaller «gymnasiast-intellektuelle», og han hører virkelig til en type og er en representant for en gruppe mennesker med overveiende felles preg blant alle dem som i våre dager — i det «konfesjonelle tidehverv» — konverterer til Romerkirken. Forfatter Evensmo vil sikkert smile forbløffet alene ved at vi stiller spørsmålet om ikke Arild lett kunne ha fulgt sin bror konvertitten. Det er ikke lett her i landet å snuble over Thomas av Aquins skrifter, men det som Evensmo kaller tilfellet og vi forsynet (NB. Uten noen Hitlersk vaghet i uttrykket!) kunne ha villet det slik, og hvem kan så vite? En eller annen bibliotekar kunne ha gitt ham St. Thomas og Jacques Maritain i stedet for Marx og Freud. Arild hadde jo faktisk aldri gjort seg ferdig med kristendommen slik som han trodde, men bare med et ynkelig vrengebillede. Arildene med de unge elastiske sinn og midt i livsorienteringens vanskelige kunst ble ikke i første rekke skremt bort av dogmer, autoritet, offer, men av en ting som de ikke kunne godta: usikkerheten, den som de selv kom fra. Det var følelser, stemninger, splittelse og uenighet selv om grunnprinsippene, sneversyn og dømmesyke de reagerte mot. De ba om brød og fikk stener. Småstener.

Der mangler noen ord tilslutt om «kristendommen som hjertesak». Selvfølgelig har de innerst inne rett, disse som vil innvende mot alt dette snakk om intellekt, filosofi, tenking, at kristendommen i første rekke taler til hjertet og sjelen, ikke til forstanden og intellektet. Det er hjertene det gjelder, Gud er ikke blitt menneske og har ikke lidt korsdøden for å vinne herredømmet over menneskenes hjerner.

Men det betyr ikke at vi ikke skal veie og vurdere våre midler. Vi lever i en tid da forstanden, den villfarne forstanden, for svært mange mennesker og deriblant for arildene er den uoverstigelige barriere, isvollen som en må igjennom om en vil nå fram til hjertene. En må lære slike mennesker å kunne oppfatte begrepet «hjerte» som litt mer enn en muskelpumpe før vi kan gjøre oss noe håp om at Gud kan innplante sin kjærlighet i dem. Er det ikke disse mennesker Vår Herre og mester tenker på når Han taler om «dette folk, hvis hjerter er sløvet, og med ørene hører de tungt, og sine øyne lukker de, for at de ikke skal se med øynene og høre med ørene og forstå med hjertet og omvende seg, så jeg kan få læge dem». (Matt. 13, 15.) I boken får det denne form:

«— Og kjærligheten?

— Kjærligheten? Arild vrenget litt som om han ikke likte ordet.

— Ja, kjærligheten! Dere snakker aldri om den, dere som driver med politikk og klassekamp og alt det der. Har dere glemt den? Kjærligheten som er drivkraften i alt liv!

Arild sa: All historie er historien om klassekamp!»

Vi gikk ut fra Evensmo's «Englandsfarere», og vi vender tilbake dit. Hvorfor har forfatteren stillet denne trauste kubbe av et menneske, skipperen, med sin Bibel, sin ubevisste ærefrykt for lidelsen og sitt gammeltestamentlige «Herren gav, Herren tok» opp som kristendommens representant i boken og i det dødsdømte laget? Sannsynligvis av samme grunn som den gamle forneker Arnulf Øverland i et intervju og i diktet «Televåg» finner det opportunt å innrømme religionens rent subjektive verdi for de ustuderte fiskere under de tunge lidelsene i konsentrasjonsleirene.

«Herren hjelper oss nok, sa de.

Fjorten dager etter var de døde.»

Kristendommen er for ham og konsorter enfoldets religion — ikke enfoldet i motsetning til det utflytende, «tolerante» mangfoldet slik som Jesus Kristus mente det med sine ord — men i betydningen den snevre horisont og den umyndiggjorte tanke.

Der stikker noe dypt tragisk i dette at arildene aldri fikk og aldri får se dypt i kristendommen. De har aldri sett Kristus i sin egen umettelige «hunger etter rettfærdighet», de har aldri spurt seg selv hvor de har den i og for seg naturstridige tese fra, at menneskene er alle like når alt kommer til alt, «her er ikke jøde eller greker», og de har aldri skjont, at når mennesker elsker sannheten, stønner etter sannheten, lar seg pine og drepe for sannheten, da er det Han som lever og lider i hjertene deres, Han som er sannheten. At da Arild ga av-

DEN SISTE OLJE

AV EN SYKEPLEIERSKE

Det er enkelte episoder som står mere klart for en enn andre. Her er en:

Det er i storbyen på den andre side av Atlanteren. Jeg var den gang ansatt på et stort hospital som «special nurse» eller som man her sier: ekstra-vakt. En dag ringte de fra hospitalet og bad meg komme i en smittepleie, patienten led av rosen, en polsk kvinne. Det var fort gjort å pakke min veske og løpe ned trappen. Jeg bodde en halv times vei med trikk fra hospitalet. Det var en lys, vennlig mai-dag, Klokken var 11 på formiddagen, ute i gaten lekte og skrålte ungene, bilene tutet, trikkene klemtet iver — her kom min trikk. Jeg var snart fremme. Hospitalet lå på et hjørne og det var typisk for Amerika hvor blandet selskapet var: rett overfor var en engelsk metodistkirke, liten og uanselig, på det tredje hjørne en russisk ortodoks kirke, nærmest en katedral med et rikt og verdifullt indre, hvis utstyr skulle være gitt av den siste tsar. Like ved lå den i russisk stil bygde prestegård. I det fjerde hjørnet ruvet St. Elizabeths store gule hus — det var romersk-katolsk og tilhørte Polen. Det var et rikt hospital med mange store bygg: hospital, kirke, kloster og bolig for sykepleierskene. Rundt om sykehuset strakte seg en stor fin have som var et syn med sine grønne plener, vakre blomster, statuer og springvann — en fryd for øyet. Vi var ikke så beriket, bare en liten grønn strimmel foran vårt søsterhjem.

Inne i hallen var det livlig: leger, søstre, elever fór til og fra — patienter kom og gikk, heisen gikk stadig opp og ned — noen visitter med blomster og pakker ventet på å komme inn til sine. Bort til den blide, tykke miss G. ved sentralbordet stiler jeg mine skritt. Hun sier: «De skal på 406.» Det er 4. etasje og det er jeg glad for. Den er nemlig tip-top, den nyeste avdelingen og der er søster Berta. Vi liker hverandre, søster Berta og jeg. Mange synes hun er masete, og hun er også stadig i bevegelse og likner en liten mus som snuser alle steder, men jeg liker meg hos henne. Vi sa: «How do you do!» og hun ga meg mine instruksjoner i det hun tilføyet at dr. Urtiak ville komme tilbake siden.

Mannen og en datter var inne hos den syke og jeg gikk også der inn. Sengen stod midt på veggen og i den lå en tykk mørkhåret kvinne i 40 års alderen, de brune store øynene fór hit og dit. Hun hadde vært vakker, kunne man se, ansiktet var ovalt og edelt formet, et madonna-ansikt, men nå var det rødt og oppsvulmet. Hun var meget syk. Tempen høy, pulsen fort, og respirasjonen ujevn.

kall på den hele verden og valgte en eksekusjonspeletong for ikke å leve med en lurvet og skitten sjel, da var det i Hans ærend han stupte, han visste det bare ikke.

De er ikke de verste, arildene. De har jo spørrende hjerter. Om der bare var noen til å gi dem det svaret som de trenger og lengter etter.

Ved sengen stod mannen, liten, uanselig med hengende bart — han så rådvill ut. Så var der den unge datter, meget lik moren, men fikst og smart kledd. Hun stod og tuklet med sin rosenkrans og hennes øyne vek ikke fra moren. Den syke var helt uklar. På hennes bryst var rosenkransen festet med en amulett av en eller annen helgen, og hun holdt fast i den med den ene hånd.

Mannen sa: «Søster, tror De det er noe håp?» Det er vanskelig å svare på et slikt spørsmål. Han talte dårlig engelsk. Jeg ba dem ta seg en tur ut og få seg litt mat — den syke trengte ro og skulle jo også stelles. De gikk. Patienten døset — det lille uret hennes på nattbordet tikket og gikk. Alt var fredelig og slik gikk dagen. Doktoren kom og ga sine ordre og gikk igjen, sa det var lite håp. Mannen kom tilbake og jeg sa det var ved det samme — han kunne vente på hospitalets venterom, hvis han ville. Timene gikk. Klokken ble 10, den ble 11. Doktoren kom igjen, tempen var like høy og han ga beskjed om tempererte pakninger. Hun var tung å stelle. Klokken ble 12 — den ble 1 — pulsen ble dårlig og jeg sendte bud på mannen og datteren. De kom. «Kan vi sende bud på vår prest? spurte han. «Naturligvis kan De gjøre som De vil», svarte jeg.

En snau halvtime gikk — så banket det på døren og utenfor stod en ung lys mann — slett ikke noen prestetype, mere lik en sportsmann. Han hilste vennlig, fikk på seg en hvit frakk og kom inn, tok mannen og datteren i hånden og sa noe på polsk. Derpå gikk han bort til den syke og stod litt og så på henne, så tok han opp av sin veske et lys, en flaske med vievann og en krukke med olje. Han tente lyset. Mannen og datteren knelte — datteren gråt stille. Den syke pustet tungt, øynene var lukket og huden grå som den er like før døden. Jeg spurte om jeg som ikke-katolsk skulle gå ut, men presten sier: «Bli, søster!» Lyset brente klart og stille — han stenket vievann utover sengen og gjorde korsets tegn over den syke. Så tok han oljekrukken og salvet hennes ansikt, hender og føtter, mens han sakte ba noe på latin med polske setninger innimellom. Det var kirke der i det spartanske hospitalsrom — vidunderlig fred og høytid — vi var på et hellig sted. Gud var der og vi følte den hinsidige verden nær oss. Den syke rorte på seg — slog sine øyne opp og sa Jesus Maria. Så var presten ferdig. Han hilste på oss alle og gikk stille ut. Mannen og datteren stod opp. Jeg bad dem gå og hvile litt. Vi var alene den syke og jeg.

Klokken var vel 3. Det sies at da er livsånden lavest, like i det dagen skal bryte frem. Pulsen var nesten ikke til å føle. Men plutselig går det som en liten strøm gjennom henne — pulsen blir sterkere — ansiktet får mere farve — den grå farve blir mere rød. Hun slår sine strålende øyne opp og nå er hun klar og hun smiler. Så faller øynene igjen, men det søte smilet blir der — hun sover. Livet var vendt tilbake. Den unge prest salvet til livet, ikke til døden.

Det er den siste olje, livets olje.

F. H.

Pastor v. d. Vlugts død.

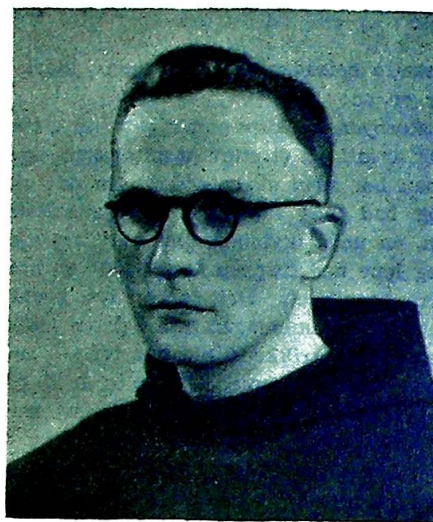
Den 4. mars 1943 døde pastor Hugo v. d. Vlugt i konsentrasjonsleiren Sachsenhausen ved Berlin. — Langt borte fra sitt fødeland og fra det land han hadde vidd alle sine krefter og evner. Det var ingen familie ved dødsleiet og ingen lyse, hyggelige omgivelser. To av hans venner var hos ham, en confrater fra hans hjemland og en ung mann fra hans annet fedreland. Han hadde lenge vært syk, dysenteri sa legene. Men han hadde båret sin sykdom med behersket tålmod uten å klage. Pleierne gjorde det beste de kunde for ham med de små midler som de rådde over; de siste dagene hadde de holdt livet ved like ved hjelp av druesukkerinnsprøytinger, fordi han ikke kunne ta til seg noen slags føde. Siste dagen var han klar over at han måtte dø, og sa det til sine venner. Noen av hans siste ord var: «Hils alle hjemme i Norge. Jeg har bare levet for Norge og hvis jeg med min død kan gjøre noe godt for den norske misjon, så dør jeg med glede.» — En time senere døde han, stille og rolig sovnet han inn fra en mørk og uhyggelig konsentrasjonsleir til de store og evige gleder.

Sorgen og uhyggen som grep oss norske katolikker der nede var stor og dypfølt. Han var vår prest i det siste året, derfor føltes det dobbelt tungt. Vi hadde gledet oss til å vende hjem sammen med ham, nå kunne vi bare ta med en beretning om hans død, nok et eksempel på at vi har måttet la de beste blant oss bli dernede.

Minnet om ham skal leve videre blant oss, minnet om en uredd, tapper og oppofrende personlighet. Han hvile i fred.

Øivinn Olafsen. Thorolf Taxt. Thorleif Aarestrup.

Norsk fransiskaner vender hjem fra utlandet.

Pater Knut Hanssen forteller fra Holland.

Det var ikke nettopp hornmusikk på bryggen da «Rönnskär» tidlig om morgenen den 7. august la til kaien i Oslo med fransiskanerpater Knut Hanssen ombord. Men pater Notenboom var iallfall der for å ta imot sin unge norske ordensbror.

Det er ti år siden han reiste nå, pater Knut — eller Otto Hanssen, som han het den gang — for å tre inn i fransiskanerordenens novisiat i Holland. Ti år siden han har vært i Norge. Alt i 1942 ble han presteviet, og flere ganger har han prøvd å få tillatelse til å reise hjem.

— Ja, vi har ventet Dem lenge, — hvorfor kom De ikke?

— Så snart tyskerne hørte jeg var prest, var det blankt nei, svarer pater Knut. Men nå da freden kom, sa provinsialen at jeg burde prøve å komme avsted. Det så imidlertid nokså håpløst ut, inntil det lyktes en del norske, ved hjelp av den norske protestantiske sjømannspresten og den stedfortredende generalkonsulen i Rotterdam, å få reise med lastebiler til Danmark. Det var riktignok atskillige vanskeligheter med alle slags papirer, men til slutt gikk det da.

— Var selve reisen besværlig?

— Det var en fæl tur, særlig gjennom Tyskland — ved grensen mellom Holland og Tyskland hadde forresten engelskmennene satt opp et skilt som karakteriserte forholdene. Der stod nemlig kort og godt: «Her ender den siviliserte verden.» Det influerte allikevel ikke på humøret, som var upåklagelig hele veien. Og den mottagelsen vi fikk av Røde Kors i Danmark, den var intet mindre enn en opplevelse. Vi ble et par dager i København, men søndag gikk vi ombord og tirsdag var vi her. Hele turen tok en uke.

Pater Knut ser ikke ut til å hatt det for fett der han

Hva vil du gjøre idag?

*Du tenker å gjøre tusener ting
i fremtidens herlige dag.
De fattige hjelpe med råd og med dåd
og tale elendiges sag;
men hva vil du gjøre idag?*

*Du venter at engang du leilighet får
å bli de nedbøiedes venn,
og da vil du ofre dem krefter og år
og gjøre dem glade igjen;
men hva vil du gjøre idag?*

*Du ønsker å lette hver byrde så tung
og sprede med gavmild hånd
oppmuntring og trøst til gammel og ung
til hver en bedrøvet ånd;
men hva vil du gjøre idag?*

*Du tenker og venter og ønsker jo blott
men årene iler avsted.
Og de du vil hjelpe går uhjulpne bort
og stiger i gravnatten ned,
— fordi du gjør intet idag!*

U. F.

kommer fra. På vårt spørsmål om matsituasjonen i Holland svarer han da også straks:

— Aldeles forferdelig, særlig i vinter. Spesielt inne i byene var det fælt. Mangfoldige døde av sult — på gaten kunne man ofte se en mann få blodstyrting og falle død om. Rasjonen kunne være en eller to skiver brød og en potet om dagen. En mor med seksten barn fortalte meg en gang at deres aftens bestod av en buljongterning til hver. Folk spiste gress og røtter. Det var derfor voldsom jubel da de engelske flyene kom og kastet ned mat.

— Men hvordan hadde De det selv?

— På landet var det litt bedre med mat, og jeg var prest i utkanten av Amsterdam, ved en kirke som ganske mange bønder soknet til. Derfor hadde vi det ikke så verst der.

Vi her hjemme vet jo også at de materielle ødelegelsene har vært svære i Holland. Særlig gikk krigshandlingene ut over landets sydlige, katolske del. I bispedømmet i Limburg er 74 kirker ødelagt, i s'Hertogenbosch 47, i det lille bispedømmet Breda over 40. Heldigvis er det ikke like ille over alt; i Amsterdam ble det ikke knust en kirkerute engang. Ingen av fransiskaner-

Sigrid Undset tilbake til Norge.

Som vel alle våre lesere vet er vår savnede, alltid så trofaste medarbeider Sigrid Undset vendt hjem etter de mange års utlendighet, hvor hun dog har vært Norge en så innflytelsesrik og betydningsfull representant.

Det er ikke til å unngå at fru Undset like siden hjemkomsten er blitt bestormet av intervjuere og andre pressefolk, og det har selvfølgelig også vært fristende for «St. Olav»s redaksjon å kreve sin andel av fruens stoff.

Vi har imidlertid ikke syntes dette var riktig — selv en så stor kunstner og personlighet som fru Undset må ha rett til privatliv når hun etter års — og hvilke år! — forløp samles med slekt og venner. Vi har derfor avstått fra et intervju, men til gjengjeld utbedt oss en artikkel fra fruens hånd så snart råd er, hvilket er blitt lovet oss.

I dyp takknemlighet for dette bevis på fru Undsets trofaste interesse for vårt blad ønsker vi på vegne av alle norske katolikker Sigrid Undset et hjertelig

velkommen hjem!

nes klostre ble ødelagt, men flere ble rekvirert av tyskerne.

Tyskerne hadde for øvrig anledning til å øve et ganske annerledes terrorregimente enn de var i stand til her i landet, og hollenderne hadde mye vanskeligere vilkår enn vi i sin frihetskamp. Ganske snart etter besetelsen åpnet tyskerne kampen mot kirken. Der som her var det først ungdommen det gjaldt — ungdomsorganisasjonene ble forbudt. Det eneste de ikke kunne røre ved var tredjeordnene. Ungdomsarbeidet var politikk, het det, og det skulle ikke prestene befatte seg med. Dess-

I kikkerten -

Diskusjonen om dødsstraffen er nå stilnet av, etter at den er endelig vedtatt av landets øverste myndighet. Men da striden raste som verst, var innleggene som ble levert for og imot legio. Alt i alt fikk en imidlertid det inntrykk at opinionen var bortimot enstemmig om å kreve dødsstraff for de mer framtrede landsforrædere og for alle gestapotorturister og angivere. Stortinget har derfor uten tvil handlet i overensstemmelse med folkets vilje da det, med overveldende flertall godkjente dødsstraffens gjeninnførelse. Også Kristelig Folkepartis representant Lavik talte for forslaget. Derimot har det fra kirkelig hold vært reist spørsmål om vi som et kristent folk kunne tillate dødsstraff. Således nekter — for å ta et eksempel — ikke biskop Berggrav statens rett til dødsstraff, men han finner ikke at man bør gå til et slikt skritt. Likeså mener «Norsk

verre for tyskerne befattet prestene seg med «politikk» likevel. Mange geistlige deltok i illegalt arbeid — pastor Rottier, som har virket her i landet, var meget med. Et stort antall prester ble da også arrestert og flere sendt til konsentrasjonsleir. Da universitetet i Nijmegen ble stengt, fortsatte en del av professorene undervisningen. Blant dem var flere fransiskanerpatre, som ble tatt. En fransiskaner var også en av dronningens seks tillitsmenn i landet under okkupasjonen, og en annen — pater Didymus Beaufort — var med i delegasjonen til fredskonferansen i San Francisco. I det hele var holdningen innen geistligheten fin, fra øverst til nederst. Særlig er biskop Lemmens av Roermond og fremfor alt, erkebiskopen av Utrecht blitt kjent for sin uforferdede oppførelse. Alle hollandske nazister ble nektet sakramentene og kirkelig begravelse. Og da den tyske hauptpfarrer — overfeltpresten — hadde forbudt sine soldater å skrifte for hollandske prester med den begrunnelse at de ikke hadde noen jurisdiksjonsrett over dem, ble han innkalt til erkebiskopen, hvor han fikk en liten leksjon i kirkerett.

Alt dette beretter pater Knut. Hans tone er tilsynelatende rolig, men man merker hvordan alt det han har sett og hørt brenner i ham. Om seg selv har han ikke stort å fortelle. Etter prestevielsen i Weert var han en kort tid kapellan i Syd-Holland. Så ble han sendt til Amsterdam for å overta etter en sokneprest som var blitt forvist — han var blitt stilt for retten for en eller annen «mislighet» og frikjent, men tyskerne syntes det var forsmædelig å la ham slippe så lett. Det var et stort sogn med ti tusen troende, men, sier pater Knut, jeg så frem til den dagen jeg kunne komme hjem, for jeg syntes jo mitt arbeidsfelt lå i mitt fedreland.

Og her er han altså. For tiden er han på besøk i sin hjemby Haugesund, men om ikke så lenge kommer han tilbake for alvor og da skal han nok få sine ønsker oppfylt. Arbeidsfeltet er stort, men arbeiderne få — og vi tror at det beste vi kan ønske pater Knut når han nå skal ta fatt, det er at den første norske fransiskaner etter 400 år må få godt følge på veien.

Angelico.

Kirkeblad» (redaktør pastor Christie) at «mot gjeninnføring av dødsstraff kan det reises alvorlige innvendinger». Det mer konservativt lutherske «Luthersk Kirkeblad» hevder derimot at den ikke bare kan godkjennes, men at den lutherske bekjennelse konsekvent har fulgt denne linjen. Til dette er å si, at den lutherske opinion her stemmer helt overens med den katolske tradisjon — Kirken anerkjenner nemlig statens prinsipielle rett til å ta straffverdige borgers liv. Dødsstraffen anses for berettiget, når rettmessige myndigheter håndhever den til vern om samfunnets orden. Som en har rett til å ta liv i nødverge, har også samfunnet rett til å beskytte seg mot sine fiender. Visse prinsipielle innvendinger reiser seg mot at en går så langt som til å benytte dødsstraff; man kan spørre om nå ikke forbryteren kan forbedre seg, om han får leve. Til dette svarer St. Thomas, at der er atskillig større grunn til å vente verre ting av ham enn til å håpe på et omslag til det bedre. Og dessuten, når er det størst sjanse til at en forbryter skal omvende seg: Når han vet, at om få dager står han ansikt til ansikt med den evige dommer — eller når han kan gå ut fra at han ennå har mange år å leve i, at han kan la tiden gå og prøve å skyve det hele fra seg, så at hverken hans ugjerninger eller tanken på noen hinsidig straff kommer til å stå så skremmende nære i hans bevissthet?

Det hevdes også at alene Gud, som har gitt mennesket liv, har rett til å ta det igjen. Det er ganske riktig, men det forhindrer ikke at han kan delaktiggjøre statens autoriteter i denne makt. Når myndighetene avsier en dødsdom, er det som Guds tjener, som St. Paul uttrykker det i Romerbrevet (13, 4): «Men gjør du ondt, så vær redd; for den (øvrigheten) bærer ikke sverdet for ingen ting. Den er jo en Guds tjener, en hevner til å straffe den som gjør det onde.»

Det er innlysende at dødsstraffen bare kan anvendes i den utstrekning det er påkrevd for effektivt å verne om samfunnet.

- og derute.

København. Kirken i Danmark har nylig mistet en av sine nestorer, idet den kjente jesuitt pater Nöse en natt til 27. juli døde på St. Josephs Hospital i København, 67 år gammel. Pater Nösens navn har en god klang i danske katolske kretser. Hans hjemland var Luxemburg, men i nesten 40 år har han hatt sitt virke i Danmark. Han ledet i en årrekke det kjente St. Andreaskollegiet i Ordrup; etter at det nedla sin virksomhet var han en tid prest i Aarhus. I de senere år avløste han pater Kùpferle som bestyrer for St. Knuds skole i Stenosgade i København, hvor han utførte et stort og oppslitende arbeid. Den siste tiden før sin død var han prest for St. Josephsøstrenes seminar i Hellerup.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. Boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo